

YOSHLAR DEMOGRAFIK TARKIBI VA ULARDA TAYANCH KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISH MASALALARI

Sharipov Mirali Hasan o'g'li

Buxoro davlat universiteti o'qituvchisi

E-mail: miralixoja.92@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada yoshlar demografik tarkibining jamiyat taraqqiyotidagi o'rnini, aholining yoshlar qatlamiga xos xususiyatlari hamda ular da zamonaviy tayanch kompetensiyalarni shakllantirishning dolzarb masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, ta'lim tizimi, oila va jamoat tashkilotlarining mazkur jarayondagi roli yoritilgan.

Kirish

Bugungi kunda dunyo aholisining salmoqli qismini yoshlar tashkil etadi. Ayniqsa, rivojlanayotgan davlatlarda yoshlar ulushining yuqori ekanligi mamlakatning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy taraqqiyoti uchun muhim omil hisoblanadi. Yoshlar demografik tarkibi mamlakatning mehnat resurslari, intellektual salohiyati va innovatsion rivojlanish darajasini belgilab beruvchi asosiy ko'rsatkichlardan biridir.

O'zbekistonda ham yoshlarga oid davlat siyosati ustuvor yo'nalishlardan biri bo'lib, ularning ta'lim olishi, kasb egallashi va jamiyat hayotida faol ishtirok etishi uchun keng imkoniyatlar yaratilmoqda. Shu nuqtayi nazardan, yoshlarda tayanch kompetensiyalarni shakllantirish masalasi alohida ahamiyat kasb etadi.

Yoshlar demografik tarkibining xususiyatlari

Demografik tarkib aholining yosh, jins, ta'lim darajasi, yashash hududi kabi ko'rsatkichlariga asoslanadi. Yoshlar demografik tarkibi esa muayyan mamlakat yoki hududdagi yosh aholi ulushini ifodalaydi.

Zamonaviy jamiyatda yoshlar quyidagi xususiyatlari bilan ajralib turadi:

- innovatsiyalarga tez moslashuvchanligi;

- axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan faol foydalanishi;
- yuqori ijtimoiy faollikka intilishi;
- yangi bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirish qobiliyatining yuqoriligi;
- mehnat bozori talablariga moslashish imkoniyatining kengligi.

Biroq globallashuv jarayonlari, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi hamda mehnat bozoridagi o'zgarishlar yoshlar oldiga yangi talablarni qo'ymoqda. Bu esa ularda zamonaviy kompetensiyalarni shakllantirishni taqozo etadi.

Tayanch kompetensiyalar tushunchasi va ularning ahamiyati

Tayanch kompetensiyalar insonning turli hayotiy vaziyatlarda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va munosabatlar majmuasidir. Ular nafaqat ta'lim jarayonida, balki shaxsiy va kasbiy faoliyatda ham muhim ahamiyatga ega.

Xalqaro ta'lim standartlariga muvofiq quyidagi kompetensiyalar asosiy hisoblanadi:

Kommunikativ kompetensiya

Shaxsning og'zaki va yozma muloqot qilish, o'z fikrini aniq ifoda etish, jamoada samarali ishlash qobiliyatini qamrab oladi.

Axborot bilan ishlash kompetensiyasi

Axborotni izlash, tahlil qilish, baholash va undan maqsadli foydalanish ko'nikmalarini shakllantiradi.

Raqamli kompetensiya

Zamonaviy axborot texnologiyalaridan samarali va xavfsiz foydalanish, raqamli muhitda ishlash ko'nikmalarini o'z ichiga oladi.

Ijtimoiy-fuqarolik kompetensiyasi

Fuqarolik mas'uliyatini his qilish, qonunlarga hurmat bilan munosabatda bo'lish va jamiyat hayotida faol ishtirok etishni ta'minlaydi.

Muammolarni hal qilish kompetensiyasi

Turli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilish, tanqidiy va ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi.

Yoshlarda tayanch kompetensiyalarni shakllantirish omillari

Yoshlarda kompetensiyalarni shakllantirish ko'plab ijtimoiy institutlar faoliyati bilan bog'liq.

Ta'lim muassasalarining roli

Maktab, akademik litsey, kollej va oliy ta'lim muassasalari kompetensiyaviy yondashuv asosida ta'lim berish orqali yoshlarni hayotga tayyorlaydi. Bunda nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

Oilaning ta'siri

Oila shaxs tarbiyasining dastlabki muhiti hisoblanadi. Yoshlarda mas'uliyat, mehnatsevarlik, muloqot madaniyati va milliy qadriyatlarga hurmat kabi sifatlar avvalo oilada shakllanadi.

Jamoat tashkilotlari va mahalla instituti

Yoshlarning bo'sh vaqtlarini mazmunli tashkil etish, ularning iqtidorini ro'yobga chiqarish va ijtimoiy faolligini oshirishda jamoat tashkilotlari muhim o'rin tutadi.

Raqamli muhitning ahamiyati

Internet va ijtimoiy tarmoqlar yoshlar uchun bilim manbai bo'lib xizmat qilmoqda. Biroq ulardan oqilona va xavfsiz foydalanish madaniyatini shakllantirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Xulosa

Yoshlar demografik tarkibi mamlakat taraqqiyotining muhim strategik resursi hisoblanadi. Zamonaviy jamiyatda raqobatbardosh va faol fuqarolarni tarbiyalash uchun ularda tayanch kompetensiyalarni shakllantirish alohida ahamiyat kasb etadi. Bu jarayon ta'lim muassasalari, oila, mahalla va jamoat tashkilotlarining o'zaro hamkorligi asosida samarali amalga oshirilishi mumkin. Yoshlarda kommunikativ, raqamli, ijtimoiy va kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish mamlakatning barqaror taraqqiyoti va inson kapitali sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi Qonuni.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlar siyosatiga oid farmon va qarorlari.
3. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals.
4. OECD. Key Competencies for Lifelong Learning.
5. Toxtaxodjayeva M. Pedagogika va ta’lim texnologiyalari. – Toshkent, 2023.